

**CEZA DÂVASINDA MAZERET SEBEPLERİNİN
ŞÜPHELİ KALMASI****Av. Prof. Faruk EREM**

“Şüphe sanığın lehindedir” kaidesinin uygulanmasında “şüphe” nin sanığa veya fiile taallûk etmesi arasında fark görmek mümkündür. Fiile taallûk eden şüphenin de suçun maddî unsuruna veya manevî (sübjektif) unsuruna ilişkin olmasına göre de tefriki mümkündür.

Bir kimsenin muayyen bir fiili işleyip işlemediği hususundaki şüphenin sanık lehine kabul edileceği kaidesi usul hukukunda tartışmasız kabul edilmekte ise de fiili işlediği anlaşılan ve fakat bunu bir “mazeret sebebi” ile (meselâ meşru müdafaa şartları içinde) işlediği hususu şüpheli kalan sanık hakkında şüphenin yine onun lehine kabul edilip edilmeyeceği aynı derecede kesin bir kaideye bağlanamamaktadır (1).

1) Bir anlayışa göre “mazeret sebepleri”, suçun esas unsurlarından biri olan “kanuna aykırılık” ı ortadan kaldırır. Bu itibarla mazeret sebebi hakkındaki şüphe “suçun unsurları” ndan biri hakkındaki şüpheden başka bir şey değildir ve bu mahiyetteki bir şüphenin sanık lehine kabulü tabiidir.

2) Buna karşılık, ikinci bir anlayış mazeret sebeplerini suçun unsuru olarak değil, bir fiilin vasfı, fiil ve suçluluk ile aynı mahiyette kabulü imkânsız bir takdir konusu, kısacası dışdan gelen bir sebep olarak kabul eder. Bu itibarla mazeret sebepleri hakkındaki şüphe fiilin maddî veya manevî (sübjektif) unsuruna ilişkin bir şüphe sayılamaz.

Bu anlayışlardan farklı olarak mazeret sebeplerinin mahiyetini izah edenler de vardır. Fakat bütün bu izahlar mazeret sebeplerine taallûk eden bir sistematığın ortaya konulması açısından konunun ele alınmasıdır. Bu bakımdan usul hukukuna yabancı bir konu dahi sayılabilir.

3) Üçüncü bir anlayış konuyu “isbat külfeti” kavramına bağlar. Hukuk usulü kaideleri gereğince “iddia edenin isbat ile yükümlü olması” gerektiğinden buna dayanılarak ceza usulünde suçu mazeret sebebi ile işlediğini iddia eden sanığın bunu isbat etmesi lâzım geldiği sonucuna varıl-

maktadır (2). Görülüyor ki konu "delil külfetinin taraflar arasında bölünmesi" şeklini ele almaktadır. Fakat ceza usulünde mahkemenin kendiliğinden (= re'sen) delil araştırabilmesi mümkün olduğuna göre bu çeşit bir izah kâfi sayılamamaktadır. Bu anlayışın bir başka şekli savcı, sanık ve hâkimin durumunu bağdaştırmak eyilimindedir. Bu anlayışa göre suçun bütün unsurları ile savcının, ceza verilmesini önleyici (veya dâvayı düşürücü) bütün sebeplerin sanık tarafından isbat edilmesi ve bunun şüpheye yer vermiyecek derecede isbat olunması lâzımdır. Süjelerin delil külfetindeki yetersiz durumlarını da hâkimin tamamlamak yetkisi vardır.

4) Mazeret sebepleri yönünden konu şöyle ele alınmalıdır : Sanığın fiili işleyip işlemediği hakkındaki şüphe ile mazeret sebeplerinden birinin bulunup bulunmadığı hakkındaki "şüphe" arasında, hâkimin "vicdanî kanaat" inde bir fark düşünülemez. Her iki şüphe aynı tereddüdü uyandırır. Bu bir vakiadır. O halde bu vakianın sebebini araştırmak icap eder. Şüphe, ister fiile, ister mazeret sebebine ilişkin olsun, daima maddî mahiyetteki unsurlara taallük eder, bu itibarla arada fark yoktur. Suç bir "hâdise" olarak ele alınınca, bunun bir kısım unsurlarının "fiil" i, bir kısım unsurlarının hâdisenin içinde vukua geldiği hal ve şartları göstermesi, şüphenin bunlardan biri veya diğerine ait olması fark yaratmamış olmalıdır.

5) "Mazeret sebepleri" nin subutu konusunda bunların mahiyeti ile alâkalı izahların etkisini görmek mümkündür. (Tipiklik) (= tipicitâ) ve "kanuna aykırılık" (= anti giuridicitâ) kavramları, tipiklik mevcut ise kanuna aykırılığın kendinden mevcut sayılacağı veya mazeret sebeplerinin mevcut olmaması şartının kanuna aykırılık için aranan bir şart olarak kabul edileceği veya bunlardan ayrı olarak mazeret sebeplerinin umumî kaide - istisna münasebetini teşkil edeceği yahut men eden kaidelerle müsaade eden kaideler arasındaki rabıta olarak mazeret sebeplerinin izah edilebileceği gibi düşünceler subut konusunda da önem kazanmıştır.

(1) Bu konu için bk. Massa (Michele), il dubbio sulle cause di giustificazione (Rivista italiana di diritto e procedura penale, 1960) ss. 109.

(2) Bk. Massa, s. 113, n. 3.